

Bài 15. HOẠT ĐỘNG CÔNG NGHIỆP Ở ĐỐI ÔN HOÀ

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

1. Về kiến thức

HS cần :

– Nắm được nền công nghiệp của các nước đối ôn hoà là nền công nghiệp hiện đại, cơ cấu ngành đa dạng.

– Biết và phân biệt được các cảnh quan công nghiệp phổ biến ở đối ôn hoà : khu công nghiệp, trung tâm công nghiệp và vùng công nghiệp.

2. Về kĩ năng

– HS luyện tập kĩ năng phân tích bố cục một ảnh địa lí.

– Kĩ năng phân tích lược đồ.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Khó khăn lớn nhất cho GV khi giảng bài này là có nhiều khái niệm mới và khó về công nghiệp mà HS chưa được học ở lớp 6. Nước ta lại đang trên con đường công nghiệp hoá nên các cảnh quan công nghiệp cũng chưa phổ biến và chưa hoàn chỉnh.

2. Ngoài cách phân loại công nghiệp theo 2 ngành công nghiệp nặng và công nghiệp nhẹ, còn có cách phân loại theo công nghiệp khai thác và công nghiệp chế biến. Bài này phân loại theo cách thứ hai.

3. Trong các bài trước, chúng ta chỉ mới luyện tập cho HS kĩ năng quan sát, đọc và phân tích ảnh địa lí. Ở bài này, chúng ta bắt đầu hoàn chỉnh kĩ năng bằng cách cung cấp cho HS hiểu biết về bố cục phối cảnh một ảnh địa lí để HS có thể nắm bắt ngay được chủ đề khi xem một bức ảnh. Việc cung cấp những hiểu biết về bố cục của ảnh trong bài này lại không bằng lí thuyết mà thông qua bài tập. Vì thế, khi hướng dẫn làm bài tập 3, GV nên hướng dẫn cách đọc sơ đồ cảnh Đuy-xbua qua cách bố cục ảnh, chứ không đi sâu giảng giải về bố cục một bức ảnh như thế nào.

4. Trọng tâm bài học : Mục 1. Bài tập trọng điểm : Bài tập 3.

III – CÁC PHƯƠNG TIỆN DẠY HỌC CẦN THIẾT

– Ảnh về các cảnh quan công nghiệp ở các nước (sưu tầm trong báo, tạp chí, tờ lịch...).

– Ảnh về các cảng biển lớn trên thế giới.

– Bản đồ công nghiệp thế giới (để sử dụng khi nói đến sự phân bố các ngành công nghiệp ở đới ôn hoà).

IV – GỢI Ý TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC BÀI MỚI

1. Lời giới thiệu

Lời giới thiệu đã phác hoạ cảnh quan công nghiệp hoá ở đới ôn hoà. Cảnh quan công nghiệp với đặc điểm cơ bản là các nhà máy, khu công nghiệp và các đô thị được nối với nhau bằng một hệ thống giao thông hiện đại.

2. Gợi ý dạy mục 1

Bước 1 : GV cho HS biết trong công nghiệp có 2 ngành quan trọng là công nghiệp khai thác và công nghiệp chế biến.

– Công nghiệp khai thác là ngành công nghiệp lấy trực tiếp các nguyên liệu, nhiên liệu từ thiên nhiên để cung cấp cho các ngành công nghiệp chế biến.

– Công nghiệp chế biến là ngành công nghiệp có vai trò biến đổi các nguyên liệu, nhiên liệu thành các sản phẩm cung cấp cho thị trường.

Sau đó, GV yêu cầu HS cho biết công nghiệp khai thác phát triển ở những nơi nào (ở những vùng có nhiều tài nguyên thiên nhiên : khoáng sản, rừng...). Nếu có bản đồ thế giới, GV có thể chỉ trên bản đồ những khu vực được nêu trong SGK (U-ran, Xi-bia,...).

Bước 2 : GV đặt câu hỏi : Vì sao lại nói ngành công nghiệp chế biến ở đới ôn hoà hết sức đa dạng ? GV cho HS phân tích để thấy : Đây là ngành công nghiệp có rất nhiều ngành sản xuất, từ các ngành truyền thống (luyện kim, cơ khí,...) đến các ngành có hàm lượng trí tuệ cao, còn gọi là ngành công nghệ cao (điện tử, viễn thông, hàng không vũ trụ,...).

Sau đó, GV nhấn mạnh về đặc điểm của công nghiệp chế biến ở đới ôn hoà :

– Rất đa dạng, có rất nhiều ngành sản xuất khác nhau, từ sản xuất ra nguyên liệu (luyện kim, lọc dầu,...) đến các sản phẩm tiêu dùng hằng ngày và các loại máy móc từ đơn giản đến tinh vi, tự động hoá.

– Phần lớn nguyên liệu, nhiên liệu đều nhập từ các nước đới nóng.

– Phân bố sản xuất chủ yếu ở các cảng sông, cảng biển (để tiện nhập nguyên liệu và xuất sản phẩm làm ra) hoặc các đô thị lớn (có nguồn tiêu thụ lớn).

Bước 3 : GV nêu bật :

– Vai trò của công nghiệp đới ôn hoà đối với thế giới : cung cấp 3/4 tổng sản phẩm công nghiệp.

– Các nước công nghiệp có vai trò hàng đầu trên thế giới là Hoa Kỳ, Nhật Bản, Đức, Nga, Anh, Pháp, Ca-na-đa.

3. Gợi ý dạy mục 2

Bước 1 : Cho HS đọc thuật ngữ "cảnh quan công nghiệp hoá". GV giải thích thêm : Đây là một môi trường nhân tạo được hình thành nên trong quá trình công nghiệp hoá, được đặc trưng bởi các công trình (nhà cửa, nhà máy, cửa hàng...) đan xen với các tuyến đường (đường bộ, đường sắt, đường thủy, đường ống, sân bay, bến cảng, nhà ga...) luôn hiện ra trước mắt chúng ta.

Bước 2 : GV bắt đầu từ một nội dung ở mục 2 (các nhà máy có liên quan với nhau tập trung thành *khu công nghiệp*) để chuyển tiếp sang nói về các loại cảnh quan công nghiệp phổ biến ở đới ôn hoà, theo thứ tự từ thấp lên cao. Dựa vào SGK, HS cần nhận biết :

• Nhiều nhà máy có liên quan với nhau, tập trung gần nhau thành một *khu công nghiệp* để dễ dàng hợp tác với nhau.

• Nhiều khu công nghiệp có liên quan, tập trung gần nhau thành một *trung tâm công nghiệp* (Các trung tâm công nghiệp thường là các thành phố công nghiệp).

- Nhiều trung tâm công nghiệp tập trung trên một vùng lãnh thổ, hình thành nên các *vùng công nghiệp*. Các vùng công nghiệp này thường kéo dài hàng trăm cây số như vùng Đông Bắc Hoa Kỳ, vùng Trung tâm của nước Anh, vùng Rura của Đức...

GV nên kết hợp với lược đồ 15.3 (hoặc bản đồ công nghiệp của một nước phát triển) để chỉ ra các trung tâm công nghiệp và các vùng công nghiệp lớn, nhằm giúp cho HS phân biệt được thế nào là trung tâm công nghiệp, thế nào là vùng công nghiệp (có thể dùng hình 15.1, 15.2 để minh họa).

Bước 3 : GV giới thiệu nội dung 2 ảnh :

- Ảnh 15.1 là một khu công nghiệp hoá dầu với các nhà máy khác nhau nằm san sát bên nhau, với các đường cao tốc có giao lộ nhiều tầng để vận chuyển nguyên liệu, hàng hoá...

- Ảnh 15.2 là một cơ sở công nghiệp có công nghệ cao ở châu Âu, nằm giữa cánh đồng, có thảm cỏ, cây xanh bao quanh.

Sau đó, yêu cầu HS quan sát 2 ảnh và cho biết trong 2 khu công nghiệp này, khu nào có khả năng gây ô nhiễm cho môi trường nhiều nhất (ô nhiễm không khí, ô nhiễm nước), vì sao ?

GV bổ sung : Xu thế ngày nay của thế giới là xây dựng các "khu công nghiệp xanh" kiểu mới thay thế cho các khu công nghiệp trước đây gây ô nhiễm môi trường...

V – GỢI Ý TRẢ LỜI CÂU HỎI VÀ BÀI TẬP CUỐI BÀI

Câu hỏi 1 yêu cầu, HS nêu được 2 ngành công nghiệp chủ yếu (khai thác, chế biến) ở đới ôn hoà và cách phân bố của từng ngành.

Câu hỏi 2 yêu cầu nêu được 3 loại cảnh quan công nghiệp thường gặp ở đới ôn hoà (khu công nghiệp, trung tâm công nghiệp và vùng công nghiệp).

Đối với câu hỏi này, khi kiểm tra tại lớp, GV nên treo bản đồ công nghiệp lên và yêu cầu HS chỉ trung tâm công nghiệp, vùng công nghiệp để xác định xem HS có nắm chắc khái niệm và nhận biết được trên bản đồ hay không.

Bài tập 3, GV giúp cho HS đạt được 2 yêu cầu sau :

a) Về rèn luyện kỹ năng quan sát ảnh địa lí, GV hướng dẫn HS cách tìm nội dung chủ yếu (chủ đề) của một bức ảnh, bằng cách phân chia bức ảnh (khung hình) ra thành 3 phần chính như trong sơ đồ :

- *Tiền cảnh* : bờ sông và dòng sông (bên phải, góc dưới).

- *Chủ đề* : cảng sông Duy-xbua với các kho bãi để hàng hoá từ tàu chuyển xuống hay chuẩn bị chuyển lên tàu, khu kho hàng để chứa hàng (có cả kho chứa xăng dầu cung cấp cho tàu bè), ụ sửa tàu để các tàu vào neo đậu sửa chữa, xưởng máy, khu công nghiệp ở gần đó để khỏi tốn công chuyên chở.

- *Hậu cảnh* : đồng ruộng, khu dân cư (phía trên bức ảnh).

Chủ đề thể hiện nội dung chính của bức ảnh là toàn cảnh cảng sông Duy-xbua.

b) Về giáo dục môi trường, GV cho HS quan sát hướng gió, hướng dòng chảy trong sơ đồ so với vị trí đặt khu dân cư và đặt câu hỏi : Vì sao lại đặt khu dân cư ở đây mà không ở các nơi khác ?

HS nêu lí do đặt khu dân cư ở vị trí trong ảnh :

- Đặt ở thượng nguồn (hay bên trên dòng chảy) để đoạn sông chảy qua khu dân cư không bị nước thải, xăng dầu từ tàu thuyền làm ô nhiễm.

- Đặt tránh hướng gió đưa khí thải độc hại từ khu cảng sông vào khu dân cư. Trong ảnh, khói và khí thải bị gió thổi đưa ra cánh đồng, tuy có ảnh hưởng đến cây trồng nhưng không gây nguy hại cho con người trong khu dân cư.